

อารยะขัดขืน : ปรากฏการณ์การต่อต้านอำนาจรัฐ โดยสันติวิธีในสังคมไทย

โดย นางสาวมานิตตา ชาญไชย
สถาบันวิจัยทางยุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน สังคมไทยกำลังเผชิญกับความขัดแย้งซึ่งเกี่ยวโยงหลายภาคส่วนของสังคมโดยเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง (Structural Conflict) ที่มีจุดเริ่มต้นจากมิติทางการเมือง และขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน นอกจากนี้ ยังเป็นความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ (Interest Conflict) ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม ประเด็น

ที่น่าสนใจคือมีความพยายามที่จะเชื่อมโยงความขัดแย้งดังกล่าวให้กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน

ผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้ประการหนึ่งจากกรณีความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน คือ การต่อต้านรัฐโดยประชาชน ซึ่งจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ของการต่อต้านรัฐเกิดขึ้นทั่วโลก โดยสามารถแบ่งรูปแบบของการต่อต้านรัฐโดยประชาชนได้ ๒ รูปแบบใหญ่ คือ การต่อต้านรัฐโดยใช้ความรุนแรงและการต่อต้านรัฐโดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งในบทความนี้ให้ความสนใจไปที่การต่อต้านรัฐโดยไม่ใช้ความรุนแรงในรูปแบบของ “อารยะขัดขืน” (Civil Disobedience)

ปัจจุบัน คำว่า “**อารยะขัดขืน**” เป็นที่รู้จักในสังคมไทยมากขึ้น ในฐานะของรูปแบบหรือแนวทางในการต่อต้านอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมในปัจจุบันมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก ทำให้คนในสังคมเข้าใจความหมายและแนวทางของอารยะขัดขืนที่แตกต่างกัน มีการกล่าวอ้างและนำคำว่า “**อารยะขัดขืน**” ไปใช้ในแนวทางที่ต่างกัน นำมาซึ่งความสับสนของประชาชน ซึ่งท้ายที่สุดอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมในระดับที่รุนแรง

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอที่สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๑. การนำเสนอความหมายของ “**อารยะขัดขืน**” ตามข้อเท็จจริงทางวิชาการ โดยการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคำว่าอารยะขัดขืนจากนักคิด และนักทฤษฎี เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในเบื้องต้นว่า อารยะขัดขืนคืออะไร

๒. นำเสนอตัวอย่างปรากฏการณ์ที่สังคมโลกยกให้เป็นปรากฏการณ์แห่งอารยะขัดขืน เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายและกระบวนการของ “**อารยะขัดขืน**” อย่างเป็นรูปธรรม

๓. วิเคราะห์ปรากฏการณ์ “**อารยะขัดขืน**” ในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม บทความฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการวิพากษ์ว่าการกระทำของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใด เป็นหรือไม่เป็น

การกระทำ “อารยะขัดขืน” แต่มุ่งให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ
ข้อเท็จจริงในเชิงวิชาการเกี่ยวกับ “อารยะขัดขืน” และสามารถทำ
ความเข้าใจหรือวิเคราะห์ปรากฏการณ์แห่งความขัดแย้งได้ด้วย
ตัวเอง

ความหมายของอารยะขัดขืน

ก่อนที่จะกล่าวถึงความหมายของ “อารยะขัดขืน”
ผู้เขียนขออธิบายถึงความหมายของ “สันติวิธี” ก่อน เนื่องจาก
“อารยะขัดขืน” ถูกจัดให้เป็นรูปแบบหนึ่งของหลักการต่อสู้โดย
ปราศจากความรุนแรง (Nonviolent Resistance) หรือการต่อสู้แบบ
สันติวิธี

ดร. มารค ตามไท (๒๕๔๑ : ๒) กล่าวว่า สันติวิธีมี ๒ ความหมาย ได้แก่

๑. สันติวิธีในการต่อสู้หรือเรียกร้อง (Peaceful Demonstrate/Protest) แนวทางในการต่อสู้นี้เป็นแนวทางที่ถูกนำมาใช้ เมื่อเกิดความไม่พอใจหรือมีความเห็นไม่สอดคล้องกับผู้มีอำนาจ มีการดำเนินการในลักษณะของการประท้วง หรือ การเรียกร้อง หรือการต่อสู้โดยการยื่นหนังสือขอเข้าพบ หรือ การชุมนุมกัน เพื่อแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วย หรือ แสดงออกถึงความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้มีอำนาจโดยสงบ สันติ ไม่มีอาวุธ

๒. สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Peaceful Conflict Resolution): สำหรับแนวทางนี้เป็นแนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหาหลักจากที่ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว และพยายามที่จะยุติความขัดแย้งโดยการใช้แนวทางที่สันติ ซึ่งแนวทางที่เด่นชัดที่สุดได้แก่ การเจรจาไกล่เกลี่ย (Negotiation) กันเองระหว่างคู่พิพาท หรือ โดยมี คนกลางซึ่งเป็นบุคคลที่สาม (เป็นบุคคลเพียงคนเดียวหรือหลายคนก็ได้) ช่วยในกระบวนการไกล่เกลี่ยและไม่ได้ทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาดแต่จะเป็นผู้กำกับการเจรจาให้ดำเนินไปได้อันจะนำไปสู่ทางออก คือการยุติความขัดแย้ง

ดังนั้น หากวิเคราะห์ในมิติของการต่อสู้เรียกร้อง กล่าวได้ว่า สันติวิธีจัดเป็นการทำสงครามรูปแบบหนึ่ง แต่เป็นการทำสงครามที่ไม่ได้ใช้ความรุนแรง โดยสันติวิธีสามารถเป็นอาวุธที่ทรง

พลังในการต่อสู้หรือต่อต้านอำนาจรัฐ ซึ่ง “อารยะ
ขัดขืน” หรือ Civil Disobedience ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการ
ต่อสู้แบบสันติวิธี

แนวคิดเกี่ยวกับ Civil Disobedience ที่ได้รับความสนใจ
ในแวดวงวิชาการเนื่องจากมีกรอบความคิดที่ค่อนข้างชัดเจน ได้แก่
แนวคิดของ จอห์น รอลส์ (John Rawls) ที่ให้นิยาม Civil
Disobedience ว่า “คือการกระทำที่เป็นสาธารณะ (public)
ปราศจากความรุนแรง หรือสันติวิธี (nonviolent) เปี่ยมด้วย
จิตสำนึก (conscientious) แต่มีนัยทางการเมือง ขณะเดียวกันเป็น
การฝ่าฝืนกฎหมายบ้านเมือง โดยมีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลง
ในกฎหมาย หรือนโยบายของรัฐอย่างใดอย่างหนึ่ง” (Rawls in

Bedau, ed., ๑๙๙๖ : ๑๐๔ อ้างถึงในสุรกิจ ปัญจวิณิน, ๒๕๕๐ : ๔๐)

ตามแนวคิดของจอห์น รอลส์ Civil Disobedience เป็นการกระทำที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง “ในกฎหมาย หรือนโยบาย” แต่ไม่ได้มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เพราะจอห์น รอลส์ให้ความสำคัญกับสภาวะสังคมแบบประชาธิปไตย ทฤษฎีของเขาจึงเกี่ยวกับบทบาทและความเหมาะสมของ Civil Disobedience ต่อรัฐบาลประชาธิปไตยที่ขึ้นมาสู่อำนาจ โดยความชอบธรรมเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การคัดค้านรัฐด้วยสันติวิธีจึงเป็นสิ่งที่ชอบด้วยเหตุผลรองรับ เพราะ Civil Disobedience มิได้มุ่งเปลี่ยนแปลงหรือแย่งชิงอำนาจรัฐ แต่เป็นการต้านอำนาจรัฐด้วยการเปลี่ยนแปลง “บางสิ่ง” ในกฎหมายหรือนโยบายของรัฐที่ไม่เป็นธรรม (อุเชนทร์ เชียงเสน อ้างถึงใน www.prachathai.com)

Civil Disobedience ในฐานะปฏิบัติการทางการเมืองในทัศนะของจอห์น รอลส์ มีคุณลักษณะที่สำคัญ ๗ ประการ (สุรกิจ ปัญจวิณิน, ๒๕๕๐ : ๔๐) คือ

๑. เป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย หรือตั้งใจที่จะละเมิดกฎหมาย
๒. ใช้แนวทางที่ปราศจากความรุนแรง
๓. เป็นการกระทำที่เปิดเผย เป็นสาธารณะและประกาศให้รัฐทราบล่วงหน้า

๔. มีความเต็มใจที่จะรับโทษทางกฎหมายเนื่องจากการกระทำผิดกฎหมาย

๕. มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบาย กฎหมาย กฎระเบียบของรัฐเพื่อให้เป็นธรรมมากขึ้น มิใช่เพื่อการแย่งชิงเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐ ระบบการเมือง หรือรัฐบาล โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองให้ดีขึ้น กล่าวคือ เพื่อให้สังคมการเมือง “เป็นธรรม” มากขึ้น เคารพสิทธิเสรีภาพคนอื่นมากขึ้น และเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

๖. มุ่งที่จะก่อให้เกิดสำนึกแห่งความยุติธรรมที่แท้จริงต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งอาจมองข้ามหรือเข้าใจความยุติธรรมที่แท้จริงผิดแปลกไป

๗. มุ่งเชื่อมโยงกับสำนึกแห่งความยุติธรรม การปลุก

มโนธรรมสำนึกของสาธารณชน ทำให้ประชาชนตั้งคำถามกับ
ตัวกฎหมาย ความ ยุติธรรม หรือข้อจำกัดของสังคมการเมืองนั้นๆ

สำหรับการนิยามคำว่า “Civil Disobedience” เป็นภาษาไทย
นั้น จำเป็นต้องพิจารณาในหลายมิติที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้าอ้างตาม
กรอบของกฎหมาย จะนิยามได้ว่าเป็น “การดื้อแพ่ง” คือ การตั้งใจ
กระทำเพื่อฝ่าฝืนกฎหมาย ในมุมมองทางการเมืองจะมอง Civil
Disobedience ในแง่ของผลต่อการไม่เชื่อฟังรัฐ โดยนิยามว่าเป็น
“ศาสตร์แห่งการไม่เชื่อฟังรัฐในฐานะพลเมือง” หากพิจารณาในมิติ
ด้านสังคมวิทยา โดยพิจารณาในเชิงพฤติกรรมของผู้กระทำ (actor)
ในบริบทของการขัดขืนต่อรัฐ สามารถนิยามได้ว่าเป็น “การแข็งขืน
แบบอารยะ” ซึ่งก็คือ “**อารยะขัดขืน**” นั่นเอง (สุรกิจ ปัญจวิณีน,
๒๕๕๐ : ๑)

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นบุคคลแรก ที่เสนอให้ใช้คำว่า
“**อารยะขัดขืน**” เพื่ออธิบายความหมายของ Civil Disobedience
(<http://th.wikipedia.org/wiki>) โดยชัยวัฒน์อธิบายว่า
“**อารยะขัดขืน**” เป็นเรื่องของการขัดขืนอำนาจรัฐ ที่เป็นทั้ง
เป้าหมายและตัววิธีการอันเป็นหัวใจของ Civil Disobedience
ส่งผลให้การทำให้สังคมการเมืองโดยรวมมีอารยะมากขึ้น การ
จำกัดอำนาจรัฐโดยพลเมืองด้วยวิธีการอย่างอารยะคือ เป็นไปโดย
เปิดเผย ไม่ใช้ความรุนแรง และยอมรับผลตามกฎหมายที่จะเกิด

ขึ้นกับตัวผู้ใช้สันติวิธีนี้ เพื่อให้สังคมการเมืองเป็นธรรมขึ้น
เคารพสิทธิเสรีภาพของคนมากขึ้น และเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น”

ตามแนวคิดของชัชววัฒนีย์ สามารถอธิบายได้ว่า “**อารยะ
ขัดขืน**” เป็นการใช้สันติวิธีที่มุ่งเปลี่ยนกฎหมาย หรือนโยบายของ
รัฐบาล โดยต้องการให้สังคมโดยรวมเห็นว่ามีความยุติธรรมเกิดขึ้น
ลักษณะเด่นของ “**อารยะขัดขืน**” อยู่ที่การละเมิดกฎหมาย และ
ผู้ละเมิดยอมรับผลของการละเมิดกฎหมายนั้น ประเด็นสำคัญคือ
เมื่อสังคมเห็นคนดีถูกลงโทษด้วยกฎหมายบ้านเมืองที่ไม่เป็นธรรม
จะกระตุ้นให้เกิดสำนึกแห่งความยุติธรรมมากขึ้นในสังคม นำไปสู่
การแก้ไขกฎหมาย หรือนโยบายที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้น หากผู้ละเมิด
กฎหมายไม่ยอมรับโทษตามกฎหมายก็จะมีใช้อารยะขัดขืน

ตัวอย่างปรากฏการณ์อารยะขัดขืน

เพื่อให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์อารยะขัดขืน
อย่างเป็นรูปธรรม ผู้เขียนขอนำเสนอตัวอย่างปรากฏการณ์ที่ได้รับ
การยอมรับผ่านมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ว่าเป็นปรากฏการณ์
สำคัญที่ใช้แนวทางอารยะขัดขืนในการเรียกร้องความเป็นธรรม
ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ

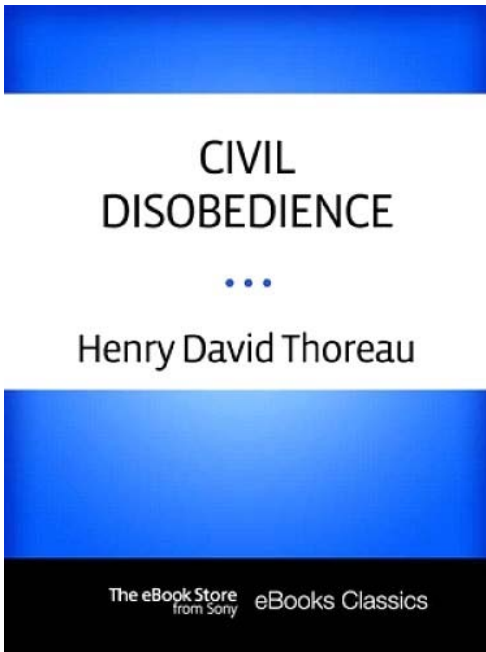
๑. โสกราตีส (Socrates: ๔๖๙-๓๙๙ B.C.)

โสกราตีส เป็นนักปรัชญาผู้พยายามสอนให้คนหนุ่มสาว
คิด และตั้งคำถามกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นนามธรรม การสั่งสอนดังกล่าว

ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มโสฟิสต์ (กลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองตรงข้ามกับความคิดพื้นฐานของชาวกรีกอย่างสิ้นเชิง โดยมีแนวคิด ว่าชั่วคืออยู่ที่ตัวเรา อะไรที่เราเห็นว่าดีก็คือดี อะไรที่เราเห็นว่าไม่ดีก็คือไม่ดี ใช้อำนาจ และกำลังเป็นเครื่องมือในการปกครอง ผลลัพธ์ คือ ความสุขของผู้ปกครองและความทุกข์ของผู้ถูกปกครอง โดยปรัชญาของกลุ่มโสฟิสต์ได้รับการคัดค้านจากนักปราชญ์กรีกอย่างรุนแรง) และกลุ่มผู้ปกครองในกรุงเอเธนส์ ในที่สุดโสเครตีส ถูกตัดสินประหารชีวิต ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับโสเครตีส ได้มาจากบทประพันธ์เรื่อง “ไครโต” ของเพลโต โดยเป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างโสเครตีสและไครโต เกี่ยวกับความพยายามของไครโต ที่จะช่วยโสเครตีสให้หนีไปจากเอเธนส์ หรือได้รับโทษที่เบากว่าโดยการขออภัยโสเครตีส ให้เลิกสั่งสอนประชาชนให้คิดในเชิงปรัชญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความดี คุณธรรม ความยุติธรรม ซึ่งข้อห้ามดังกล่าวเป็นสิ่งที่โสเครตีส มองว่าไม่สอดคล้องกับกฎแห่งคุณธรรมและเสรีภาพ ในขณะที่โสเครตีส มองว่าการเป็นพลเมือง คนหนึ่งของเอเธนส์ เขามีหน้าที่ต้องเคารพกฎหมายของรัฐ การที่เขาไม่อาจเลิกสั่งสอนประชาชน เขาเองก็ยอมรับว่าได้กระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้น เขาย่อมต้องยอมรับโทษต่อความผิดต่อกฎหมายที่เขาได้ละเมิด แม้กฎหมายนั้นจะไม่ใช่ธรรมก็ตาม

๒. เฮนรี เดวิด ธอโร (Henry David Thoreau: ๑๘๑๗-๑๘๖๒)

จากบทความที่ธอโร เขียนไว้ในปี ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งมีชื่อว่า “On the Relation of the Individual to the State” ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ และได้รับการตีพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๘๖๖ ในชื่อว่า “Civil Disobedience” พบว่า แนวคิดของธอโร เป็นการชี้ให้เห็นถึงความเป็นสูงสุดของปัจเจกบุคคลที่มีเสรีภาพใน

การตัดสินใจในการที่จะเชื่อ ปฏิบัติตาม หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือนโยบายแห่งรัฐ ธอโรเชื่อว่าความเป็นมนุษย์ที่มีศีลธรรมและจริยธรรมที่ถูกต้องย่อมอยู่เหนืออำนาจที่แม้ว่าจะถูกกฎหมายแต่ไม่ชอบธรรมของรัฐ

โดยภาพรวมแล้วสิ่งที่ธอโรต่อต้านไม่ใช่รัฐบาล หรือระบบการปกครอง แต่เขาต่อต้านความไม่ชอบธรรมของกฎหมายบางฉบับ เช่น การจ่ายภาษีที่เก็บ เท่าเทียมกันเป็นรายหัว (Poll Tax) หรือการทำสงครามกับเม็กซิโก ธอโร มองว่ารัฐได้รับความชอบธรรม

จากประชาชน และหากรัฐบาลไม่เคารพสิทธิพื้นฐานของประชาชน
รัฐก็ไม่ควรได้รับการสนับสนุน

คุณูปการที่ธอโร มีต่อแนวอารยะขัดขืน คือ การเป็นผู้จุด

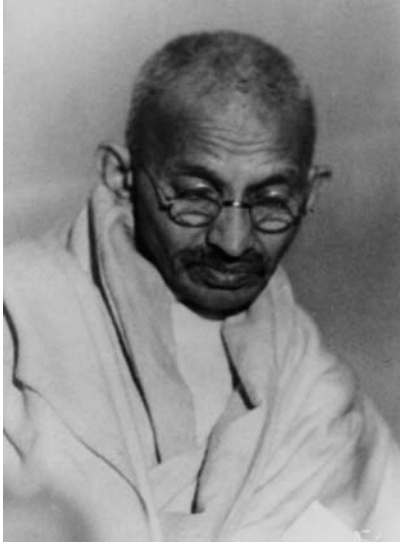

ประกายแนวทางการทำ
อารยะขัดขืนในสังคม
ประชาธิปไตยยุคใหม่
และพยายามชี้แนว
ทางการแก้ไขปัญห
ข้อบกพร่องของการมี
รัฐบาลประชาธิปไตย
แบบตัวแทน โดยธอโร
เสนอว่าแม้ระบอบ
ประชาธิปไตยแบบ
ตัวแทน จะมีข้อดี
มากมายแต่ประชาชน

สามารถทวงอำนาจอธิปไตยของตนคืนได้เสมอ หนทางหนึ่งคือการ
ทวงคืนผ่านกระบวนการอารยะขัดขืนนั่นเอง

๓. มหาตมะ คานธี (Mohandas K. Gandhi: ๑๘๖๙-๑๙๔๘)

มหาตมะ คานธี ผู้นำการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านอังกฤษ
ในอินเดีย แนวทางการต่อสู้ของคานธี เรียกว่า “สัตยาเคราะห์”

(Satyagraha) หมายถึง
การไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐ
โดยสันติวิธี มีหลักพื้นฐานมา
จากหลักแห่งความรัก (Law
of Love) เป็นการไม่ให้ความ
ร่วมมือกับผู้ทรงอำนาจที่
กระทำผิด เพื่อมิให้การกระทำ
ผิดของพวกเขาเหล่านั้นได้รับ
การขับเค็ลื่อนต่อไป ตาม
แนว คิด ข อง คานธี

สัตยาเคราะห์เป็นการรวมเอาอารยะขัดขืน (Civil Disobedience)
กับการไม่ให้ความร่วมมือ (Non-cooperation) เข้าด้วยกัน

สิ่งที่คานธี เน้นย้ำถึงความแตกต่างระหว่างสัตยาเคราะห์
กับการต่อต้านโดยเฉยชา (Passive Resistance) มี ๒ ประการ
สำคัญ คือ

- ๑) ความเกลียดชังเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของสัตยาเคราะห์
- ๒) ตามหลักสัตยาเคราะห์ นอกจากจะไม่ทำร้ายผู้อื่นให้บาดเจ็บ
แล้ว ผู้กระทำสัตยาเคราะห์ต้องเอาชนะคู่แข่งด้วยวิธีการรับความ
เจ็บปวดจากการกระทำและผลที่เกิดขึ้นเอง

คานธี อธิบายถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างการเป็นผู้กระทำอารยะขัดขืน กับการเป็นผู้ที่ไม่เคารพกฎหมาย หรือนักอนาธิปไตย (Anarchist) คานธี กล่าวว่า “อารยะขัดขืนต้องไม่มีการละเมิดกฎหมายมากเกินไปกว่ากฎหมายที่เป็นกฎหมายซึ่งไร้ศีลธรรม” การกระทำอารยะขัดขืนจึงเป็นเรื่องโดยเฉพาะของการต่อสู้เรียกร้องต่อกฎหมาย หรือนโยบายของรัฐที่ไม่เป็นธรรม คานธีมองว่าการที่จะกระทำอารยะขัดขืนได้นั้น ผู้กระทำต้องเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตัวเองได้โดยไม่ใช้วิธีแห่งความรุนแรง แต่จะใช้หลักความไม่รุนแรงหรือ “อหิงสา” (Ahimsa) หมายถึงการไม่ก่อให้เกิดการฆ่า หรือการบาดเจ็บอย่างรุนแรง แต่ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงความรุนแรงได้ผู้กระทำอารยะขัดขืนต้องเป็นผู้ที่ยอมรับความเจ็บปวด

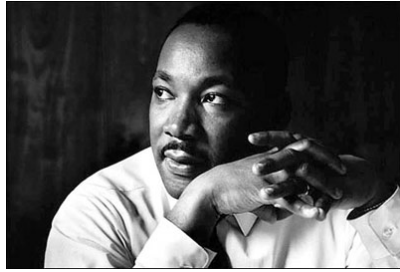
คานธี แยกแยะระหว่างการกระทำอารยะขัดขืนของปัจเจกชน (Individual Civil Disobedience) และอารยะขัดขืนของมวลชน (Mass Civil Disobedience) โดยเห็นว่าอารยะขัดขืนของปัจเจกชน เป็นเรื่องของจิตสำนึกของแต่ละคน ในขณะที่การจะทำให้เกิดอารยะขัดขืนของมวลชนได้นั้น ทุกคนที่เกี่ยวข้องต้องเข้าใจและยึดในหลักอหิงสาอย่างเคร่งครัด สิ่งสำคัญตามแนวคิดอารยะขัดขืนของมวลชน คือ คานธี ไม่ได้ปฏิเสธนิยามของอารยะขัดขืนที่จะละเมิดกฎหมายทุกอย่างของรัฐ หากรัฐนั้นมีความไม่ชอบธรรมและมีความ อ ยุติธรรมสูงมาก สิ่งนี้ทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าทำไม

คานธี จึงไม่ปฏิเสธที่จะใช้อารยะขัดขืนเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องเอกราชของอินเดียคืนจากรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งคานธีเห็นว่าได้ใช้กฎหมายกระทำการกดขี่ข่มเหงพ่อ แม่ พี่น้อง และเพื่อนร่วมชาติของเขาอย่างไม่เป็นธรรม

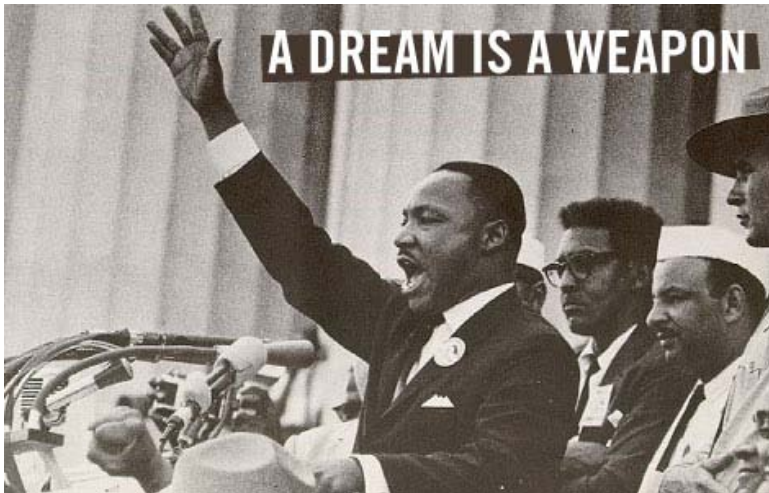
โดยภาพรวม แนวทางการเรียกร้องแบบอารยะขัดขืนของคานธี นั้น มีเป้าหมายสำคัญในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้นในสังคม โดยอาจเป็นการยกระดับกฎหมายหรือนโยบายไม่ก็ฉบับ ไปจนถึงระดับการเปลี่ยนแปลงตัวรัฐบาล สิ่งที่คานธี เน้นย้ำคือการไม่ใช้ความรุนแรง เพราะอารยะขัดขืนจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์โดยใช้แนวอหิงสา ไม่ใช่การต่อสู้เพื่อทำลายล้างซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม คานธี ได้กล่าวเตือนถึงการนำอารยะขัดขืนมาใช้ว่า **แม้อารยะขัดขืนจะเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้เพื่อการล้มล้างรัฐบาลได้อย่างรวดเร็ว แต่การใช้อารยะขัดขืนที่ขาดระเบียบวินัยที่จำเป็นของมวลชน จะนำไปสู่ความยุ่งยากซึ่งท้ายที่สุดอาจกลายเป็นความบ้าคั่งอย่างรุนแรงที่ไม่อาจให้อภัยเลยก็ได้**

๔. มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ (Martin Luther King JR. : ๑๙๒๙-๑๙๖๘)

คิง เป็นตัวอย่าง
ของการต่อสู้กับความไม่
เป็นธรรมในกรอบของ
ระบอบประชาธิปไตยโดย
ใช้แนวทางอารยะขัดขืนที่

ชัดเจนที่สุด จุดยืนของคิง ในการต่อสู้โดยใช้อารยะขัดขืนคือ
“จิตสำนึกทางศีลธรรม” (moral Conscience) ซึ่งสะท้อนออกมา
อย่างชัดเจนจากปาฐกถาของเขาเรื่อง “Love, law and Civil
Disobedience” โดยคิงกล่าวว่า “ข้าพเจ้ายอมรับว่าปัจเจกบุคคลผู้
ซึ่งไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้ที่จิตสำนึกของเขาบอกกับตนเองว่า

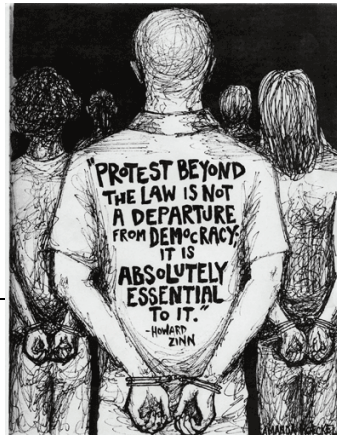
กฎหมายไม่เป็นธรรม และเป็นผู้ที่ยอมรับการลงโทษจากการฝ่าฝืน
กฎหมายด้วยการติดคุก จนกระทั่งกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมได้รับการ

แก้ไข เขาเหล่านั้นกำลังแสดงออกซึ่งความเคารพสูงสุดที่มีต่อ
กฎหมาย”

คิง เป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิที่เท่าเทียมกันของประชาชนผิวดำในสหรัฐอเมริกา โดยใช้วิธีการอารยะขัดขืนเชิงสันติวิธี เช่น การนั่งประท้วง (Sit-in) การเดินทางเพื่อสันติภาพ (Freedom ride) เขาเชื่อในหลักการต่อสู้ที่ปราศจากความรุนแรงว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมที่ยิ่งใหญ่ โดยได้แรงบันดาลใจจากโสเกรตีส ธอโร และคานธี การต่อสู้ของคิง เน้นย้ำถึงความรักและการให้อภัยต่อผู้ที่ไม่เข้าใจและเป็นผู้ที่สร้างความอยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม นอกเหนือจากการต่อสู้เชิงสันติวิธีแล้ว คิงยังให้ความสำคัญการแก้ไขเยียวยาเพื่ออนาคต ไม่ใช่การแก้ไขเพื่อการล้างแค้น ซึ่งมีความเป็นอารยะอย่างสูงส่งทั้งในแง่ของเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินการในเชิงสันติวิธี

จากกรณีตัวอย่างทั้ง ๔ กรณีข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจคือ แม้ว่าทั้ง ๔ กรณีจะเกิดขึ้นในบริบททางประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกัน แต่ทั้ง ๔ กรณีมีลักษณะของอารยะขัดขืนร่วมกัน คือ

๑) บทบาทและอำนาจของมนุษย์ในฐานะปัจเจกชน ในฐานะนักปรัชญา และในฐานะผู้นำ ขบวนการ ในการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองให้ดีขึ้น

๒) ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของสังคมการเมือง

และการใช้วิธีการละเมิดกฎหมายในนามของศีลธรรมและจริยธรรมที่สูงกว่า เพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม

๓) ใช้วิธีการดำเนินการต่อต้านโดยสันติวิธี เปิดเผยต่อสาธารณะ เพื่อกระตุ้นโน้มน้ากของคนในสังคม

๔) การยอมรับการถูกลงโทษเนื่องจากละเมิดกฎหมาย

วิเคราะห์ปรากฏการณ์อารยะขัดขืนในสังคมไทย

ในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมในปัจจุบัน ประเทศไทยมีโอกาสได้รู้จักกับคำว่าอารยะขัดขืนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความหมายของอารยะขัดขืน ความไม่ชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับอารยะขัดขืนในสังคมไทย เกิดขึ้นเนื่องจาก

๑. ระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยยังไม่เข้มแข็ง แม้ว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนระบอบการปกครองมา ๗๖ ปีแล้ว แต่ค่านิยมบางประการจากระบอบการปกครองแบบเก่า เช่น ระบบอุปถัมภ์ การไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ยังคงขัดขวางการเจริญเติบโตของประชาธิปไตยในเมืองไทย ประชาชนไม่เข้าใจความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทำให้ขาดจิตสำนึก และไม่สามารถนำประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ นอกจากนี้ การรับอิทธิพล

จากแนวคิดตะวันตกทำให้คนไทยจำนวนมากเข้าใจประชาธิปไตยแบบฉาบฉวย กล่าวคือ คำหนึ่งถึงแต่สิทธิของตน แต่ไม่รู้จักหน้าที่ของพลเมืองที่ดี รวมทั้งไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น

ความอ่อนแอของประชาธิปไตยส่งผลให้ประชาชนไม่เข้าใจกระบวนการต่อสู้ทางการเมืองและสังคมตามวิถี

ประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้เชิงสันติวิธี นอกจากนี้ยังส่งผล ต่อการบริหารจัดการความขัดแย้ง กล่าวคือเมื่อเกิดความขัดแย้งสังคมไทยจะไม่คุ้นเคยกับการแก้ปัญหาเชิงสันติตามแนวทางประชาธิปไตย

๒. สันติวิธีไม่ใช่แนวทางหลักในการต่อสู้ทางการเมืองและวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย ดร. มารค ตามไท (๒๕๔๑ : ๑) กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวว่า “สังคมไทยใช้การเจรจา

เป็นวิธีแรกเพื่อคลี่คลายปัญหา ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมการปกครองของไทยก็พร้อมที่จะใช้วิธีการอื่น หากการเจรจาไม่ได้ผล เพราะฉะนั้นจึงเป็นการยึดถือสันติวิธีในแง่ที่ว่า เป็นวิธีแรกที่ทดลองใช้เพื่อแก้ปัญหาต่อก่อน ถ้าไม่ได้ผลก็ต้องใช้วิธีอื่นซึ่งรวมถึงการใช้กำลัง”

๓. การนำเสนอปรากฏการณ์อารยะขัดขืนผ่านสื่อ โดยไม่ได้มีการอธิบายข้อมูลที่ถูกต้องว่าอารยะขัดขืนคืออะไร ทำให้ประชาชนผู้รับสารสนใจเฉพาะประเด็นความขัดแย้งแต่ไม่ได้เข้าใจว่าสาระของอารยะขัดขืนคืออะไร สังคมไทยจึงไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการกระทำอารยะขัดขืนได้อย่างแท้จริง แต่กลับก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยมากขึ้น

**จากความไม่เข้าใจสาระที่แท้จริงของอารยะขัดขืน
ทำให้เกิดปัญหาที่สำคัญในสังคมไทยสองประการ คือ**

ประการแรก อารยะขัดขืนในฐานะการต่อสู้เชิงสันติวิธี ถูกบิดเบือนความหมาย และถูกนำไปใช้กล่าวอ้างเป็นเครื่องมือในการดำเนินการทางการเมืองของบางคนหรือบางกลุ่ม ซึ่งแทนที่จะเป็นการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมการเมืองไทย กลับทำให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมระหว่างคนในชาติ

ประการที่สอง การไม่พยายามสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมในปัจจุบันอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นในอนาคต

ดังนั้น การศึกษาอารยะขัดขืนในฐานะปรากฏการณ์การ ต่อต้านอำนาจรัฐของประชาชนกลุ่มหนึ่งโดยสันติวิธีในสังคมไทย จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจสาระที่แท้จริงของอารยะขัดขืน และ เผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับอารยะขัดขืนในสังคมไทยรับรู้ เพื่อ ป้องกันความขัดแย้งในสังคมตลอดจนสามารถใช้อารยะขัดขืนเป็น เครื่องมือในการตรวจสอบความถูกต้องและชอบธรรมในการ ดำเนินงานของรัฐ

อย่างไรก็ตาม หากนำแนวคิดทางวิชาการเกี่ยวกับ “อารยะขัดขืน” มาอธิบายปรากฏการณ์การเมืองในสังคมไทย สามารถอธิบายได้ว่า “อารยะขัดขืน” เป็นสิ่งที่ประชาชนไทย พึงกระทำได้ เนื่องจากอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ดังนั้น หากประชาชนรู้สึกว่าจะเกิดความยุติธรรม หรือความไม่ชอบธรรมใน การบริหารจัดการบ้านเมืองโดยรัฐ ประชาชนย่อมมีสิทธิในการทวง อำนาจคืน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและนำมาซึ่งความยุติธรรม ในสังคม อย่างไรก็ตาม กระบวนการทวงคืนอำนาจของประชาชน จะต้องเป็นไปโดยสันติวิธี หลีกเลี่ยงความรุนแรง และหากมีการ ละเมิดกฎหมาย ผู้ละเมิดจะต้องยอมรับโทษตามกฎหมายที่เกิดจาก การละเมิดกฎหมายนั้น เพราะถ้าไม่ยอมรับการลงโทษ ย่อมไม่อาจ เรียกได้ว่ากำลังดำเนินการ “อารยะขัดขืน” และการกระทำดังกล่าว ไม่อาจกระตุ้นให้สังคมส่วนรวมเกิดจิตสำนึกแห่งการเป็นพลเมืองที่ ดีของรัฐ ผู้ซึ่งรู้จัก และรักษาสีทธิและหน้าที่ของตนเอง และในการ

ดำเนินการต่อต้านรัฐโดยวิธี “อารยะขัดขืน” จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแห่งสังคมส่วนรวม มิใช่การดำเนินการเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือพวกพ้องโดยใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือ

คุณูปการของอารยะขัดขืนในสังคมไทย

อารยะขัดขืนในฐานะปรากฏการณ์การต่อต้านอำนาจรัฐโดยสันติวิธี มีคุณูปการต่อการพัฒนาสังคมการเมืองไทย ดังนี้

๑. อารยะขัดขืนเป็นสิทธิที่สำคัญอย่างหนึ่งของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในกรณีที่มีการปกครองในระบบตัวแทนของประชาชนไม่โปร่งใส หรือกฎหมายที่เกิดจากระบบผู้แทนไม่เป็นธรรม ประชาชนมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือนโยบายที่ไม่เป็นธรรมโดยสันติวิธี

๒. อารยะขัดขืนเป็นการต่อสู้เชิงสันติวิธี ปราศจากความรุนแรง ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงการแก้ปัญหาโดยวิถีแห่งการใช้ตรรกะของสันติวิธีมากกว่าการใช้กำลังเข้าต่อสู้ทำลายกัน

๓. ทำให้สิทธิของปัจเจกบุคคล หรือชุมชนท้องถิ่นมีความหมายมากขึ้น เพราะการกดขี่ของคนกลุ่มใหญ่จะไม่เป็นเรื่องที่ชอบธรรมอีกต่อไป หากเป็นการกระทำที่ขัดต่อสิทธิพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

๔. เกิดบรรทัดฐานสังคมรูปแบบใหม่ในแง่ที่ว่า ประชาชนไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังการกระทำของรัฐในนามของกฎหมายโดยไม่ตั้งข้อสงสัย และการกระทำผิดกฎหมายในบางลักษณะเพื่อจุดมุ่งหมายในการแก้ไขกฎหมายหรือนโยบายให้มีความเป็นธรรมกับสังคมมากขึ้นเป็นสิ่งที่ยอมรับได้

๕. การปลูกจิตสำนึกของอารยะชาตินิยมที่ถูกต้องอย่างเป็นรูปธรรม จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงในสังคม และ

ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกแห่งระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง และยั่งยืนมากขึ้นในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ : การส่งเสริมให้เกิดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเชิงสันติวิธีในสังคมไทย

นอกเหนือจากการทำความเข้าใจอารยะขัดขืนในฐานะ

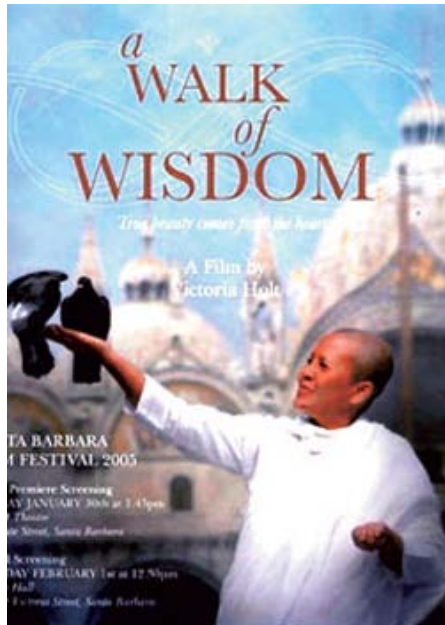
ปรากฏการณ์ความขัดแย้งเชิงสันติวิธีในสังคมไทยควรส่งเสริมให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเชิงสันติวิธี โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑ . กร ณี

ปรากฏการณ์อารยะขัดขืน ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้

ความเข้าใจ และเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอารยะขัดขืนในมิติที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้และการแก้ปัญหาเชิงสันติแก่สาธารณชน

๒. ระบบการศึกษาไทยต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักและให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการความขัดแย้งเชิงสันติ

วิธี การสร้างจิตสำนึกของการไม่ใช้ความรุนแรง รวมทั้งค่านิยม
เกี่ยวกับการเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นตามวิถีทาง
แห่งประชาธิปไตย

๓. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น
โดยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และมีส่วนร่วมกับ
ประชาธิปไตยตลอดชีวิตของประชาชน

๔. รัฐควรดำเนินการบริหารประเทศโดยใช้หลัก
ธรรมาภิบาล และเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมสามารถตรวจสอบ
การดำเนินงานของรัฐได้

เอกสารอ้างอิง

๑. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. ๒๕๕๐. “ทำความเข้าใจสันติวิธี (ท่ามกลางความขัดแย้งใหญ่ในสังคมไทย)” อ้างถึงใน <http://thaipeace.wordpress.com>
๒. ทอทหาร (นามแฝง). ๒๕๔๙. “ความขัดแย้ง – การยุติความขัดแย้งด้วยสันติวิธี” อ้างถึงใน <http://www.tortaharn.net>
๓. นิธิ เอียวศรีวงศ์. ๒๕๕๑. “อารยะขัดขืน” ในหนังสือพิมพ์มติชน วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๑ ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑๑๐๕๕ หน้า ๖
๔. พจนานุกรมออนไลน์วิกิพีเดีย. ๒๕๕๑. “ดื้อแพ่ง หรืออารยะขัดขืน” อ้างถึงใน <http://th.wikipedia.org/wiki>.
๕. มารค ตามไท. ๒๕๔๑. “การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี” ใน สันติวิธีกับความมั่นคงของชาติ. เอกสารประกอบการสัมมนา กระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่ วันที่ ๒๔-๒๕ กันยายน ๒๕๔๑ , หน้า ๑-๖.
๖. วีรกร ตรีเศศ. ๒๕๔๙. “อารยะขัดขืน” ในอาหารสมอง มติชนรายสัปดาห์ วันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑๓๓๙ หน้า ๒๐.
๗. สุรกิจ ปัญจวิณิน. ๒๕๕๐. “ความชอบธรรมกับการทำให้อารยะขัดขืนเป็นสถาบันในระบบประชาธิปไตยไทย” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์ คุรุภัณฑ์ติด คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๑-๖๓.
๘. อุเชนทร์ เชียงเสน. ๒๕๕๑. “อารยะขัดขืนของนักปรัชญา Vs อารยะขัดขืนของพันธมิตร” อ้างถึงใน <http://www.prachatai.com>

ที่มาภาพ

୧. www.curioustribe.com/blogimages/dream01.jpg
୨. www.forum.rerithai.net
୩. www.manager.co.th
୪. <http://johnfenzel.typepad.com>
୫. <http://ebooks-imgs.connect.com>
୬. www.google.image.com
୭. <http://tortaharn.net>